ACADEMIA NAȚIONALĂ DE MUZICĂ
„GHEORGHE DIMA” CLUJ-NAPOCA

VERSATILITATEA VOCII DE SOPRANĂ ÎN ROLURI SOLISTICE VERDIENE

-Rezumat-

Conducător științific
Prof.univ.dr. **Nelida NEDELCUȚ**

Doctorand
Asist.univ. **Diana Cătălina ȚUGUI**

Cluj-Napoca
Mai 2020

Niciun subiect nu e mai prezent în lumea muzicii culte și nu stârnește mai multe pasiuni la întâlnirile dintre cântăreții de operă decât cel legat de tehnica vocală și de arta cântului. Din numeroase astfel de întâlniri pe care le-am avut, întinse pe durata ultimilor douăzeci de ani, concluzia cea mai frecventă care s-a desprins este că fiecare cântăreț are propria tehnică și propria viziune căreia își subordonează aceasta tehnica. Altfel spus, câți cântăreți de operă, atâtea tehnici vocale.

În arta cântului și a pedagogiei vocale există un adevărat lexicon de cuvinte și expresii care pentru un cântăreț înseamnă totul, în timp ce restul lumii cu greu ar putea desluși ceva din ele. Lucrurile devin și mai interesante, dar și mai dificil de înțeles, când constatăm că nu doar pedagogii au mari dificultăți în a ajunge la vreun consens legat de tehnică, dar chiar și pentru cântăreți care performează în același teatru de operă, unul și același cuvânt poate însemna două lucruri complet diferite.

Ce este, de fapt, tehnica vocală? Din punctul nostru de vedere această definiție subsumează controlul respirației, sprijinit de mișcările musculaturii aferente și conștientizarea pozei de voce. Atât de simplu și-n același timp atât de complicat... După formarea unui minim reflex și o înțelegere sumară a sistemului muscular, a aparatului vocal, a respirației, a emisiei sunetului, a pozei de voce și a proiecției sunetului, în cele din urma știința pedagogului, oricât de pregătit ar fi el, va fi nevoită să apeleze pentru explicații și învățare la senzații și la imagini. Cel care învață va reacționa, însă, la o anumită imagine și va rezona cu o altă senzație. Pentru că întreaga artă a cântului e greu de prins în șabloane și nu poate fi optimizată cu metode ale științelor exacte. Nașterea sunetului armonios e un proces aproape alchimic, care are mereu legătură cu senzații volatile și e îmbibată de un puternic caracter subiectiv. Din acest motiv, fiecare cântăreț înțelege și-și explică arta cântului în felul său. Și chiar dacă în cele din urmă toți cântăreții își doresc să ajungă la aceeași finalitate, drumul fiecăruia poate fi, de cele mai multe ori, complet diferit.

Drumul perfecționării muzicale este un drum care se parcurge în doi, un drum în care e imperios necesar ca studentul să rămână dedicat procesului de învățare și în afara orelor petrecute sub supravegherea profesorului, în toate căutările sale personale. Stilul nu poate fi însușit doar din indicațiile pedagogului. El poate fi sprijinit și deprins ascultând mereu predecesorii și poate fi cizelat chiar și cu ajutorul pe care numeroase întâmplări din istoria muzicii îl oferă cu generozitate celui interesat. Altfel spus, secolele de evoluție a muzicii și a stilului sunt și vor fi întotdeauna un reper dintre cele mai importante în sprijinul cântărețului dedicat.

Însă interpretările și polemicile legate de acest subiect pot fi nesfârșite. Gusturile estetice se schimbă, lumea evoluează, balanța oricărui adevăr relativ se poate înclina pe rând într-o parte sau în alta. Rămâne de datoria noastră să ne amintim că, în frumoasa dar zbuciumata lume a muzicii, lucrurile sunt în schimbare iar adevărurile absolute au viață scurtă.

Ca urmare a studierii subiectului ales, am avut posibilitatea să aprofundăm și să sistematizăm informațiile acumulate de-a lungul anilor de cercetare doctorală, cumulate cu experiența pedagogică și cu cea artistică din ultimii douăzeci de ani.

Pornind de la titlul lucrării, am încearcat să prezentăm evoluția tehnicii și a cerințelor vocale, din perioada belcanto-ului și până la Verdi, explicând totodată prefacerile lor în funcție de schimbările aduse în limbajul componistic. Pe parcursul tezei doctorale am dorit să surprindem cele mai importante aspecte de tehnică vocală și să facem o prezentare a lor cât mai explicită, în paralel cu ideile și concepțiile tehnice ale profesorilor de canto asupra fenomenului emisiei. Una din dorințele noastre importante a fost să demistificăm anumite noțiuni și termeni folosiți în limbajul cântăreților de operă, care de multe ori provoacă confuzie prin înțelegerea greșită a mesajului ori a sensului lor.

De asemenea am dorit să prezentăm idei noi despre versatilitatea vocii de soprană, în drumul ei de la notele din partitură și până la interpretare, funcție de caracterul și psihologia personajului căruia îi dă viață.

Versatilitatea scenică, versatilitatea expresiei și cea psihologică, versatilitatea de schimbare a registrelor, reprezintă cele mai importante lucruri pe care un cântăreț trebuie să le stăpânească pentru ca să-și atinga scopul final, o interpretare cât mai apropiată de perfecțiune tehnică și artistică. Nu vom ascunde că misiunea pe care ne-am asumat-o n-a fost deloc ușoară. Cu greu ne putem închipui un domeniu mai dificil de surprins în cuvinte decât acela al simțirii și senzațiilor, pe care se bazează în mare măsura pedagogia de canto.

Această lucrare prezintă, în același timp, schimbările pe care a trebuit să le parcurgă arta cântului, de la vocalitatea barocă și până la Verdi. Vom arăta cum stilul componistic verdian nu mai pune accentul pe virtuozitatea instrumentală sau pe limbajul strălucitor al concepțiilor perioadei belcantiste din secolului XVIII, ci mai degrabă pe expresivitatea dramatică. Verdi păstrează, cel puțin în prima sa perioadă de creație, exigențele belcanto-ului ornamentat, însă dorința sa de exprimare a adevărului dramatic și de caracterizare a personajelor cu ajutorul vocii, duce la nașterea așa numitelor voci verdiene.

Din punct de vedere vocal, în creațiile lui Verdi poate fi remarcată o mare diferență față de belcanto-ul clasic rossinian, cel în care scriitura vocală necesită o voce lejeră,

luminoasă și flexibilă. Vocile pentru care scrie Verdi au nevoie de forță și dramatism iar acest lucru nu poate fi îndeplinit de emisia tipică belcanto-ului clasic sau a celui baroc.

Exigențele dramatice ale lui Verdi au dus la ruinarea unor voci de soliști, care au eșuat în încercarea de a se ridica la nivelul pe care ele l-au impus. Noul tip de scriitură, cu fraze generoase pline de patos și dramatism, cu ambitus extins și cu o susținere orchestrală mai amplă, a impus apariția unei tehnici de emisie vocală nemaiîntâlnite. Noua voce verdiană, ce presupune forță vocală, un legatto generos, fraze pline de patos imposibil de cântat cu vechile concepții de emisie, îi va determina pe cântăreți să caute noi metode de emisie care să-i ajute să facă față acestor cerințe. Diferențele de concepție dintre școlile de cânt *Lamperti* și *Garcia* constau tocmai în această nouă forță de expresie. Mai exact, școala de canto *Lamperti* era specifică genului de cântăreț mozartian ori rossinian, pe când școala *Garcia* se adresa în primul rând vocilor romantice, cele dintre care fac parte și vocile verdiene.

Intensitatea vocală, ambitusul și rezistența fizică, toate sunt mai solicitante când vine vorba de abordarea rolurilor verdiene. Din punct de vedere al plajei de proiecție a sunetului, în noua concepție punctul de emisie este mărit față de repertoriul rossinian. Doar o tehnică vocală bună poate face ca o voce să aibă versatilitatea necesară trecerii de la o țesătură preponderent lejeră, cu coloratură, la o emisie lirică și plină de dramatism.

În fața genialității compozițiilor lui Verdi, metodele pedagogice folosite și tehnica vocală a cântăreților n-au avut altă șansă decât să se adapteze noilor cerințe, ridicând în felul acesta cu încă o treaptă calitatea frumoasei arte a cântului. Oricât de mari ar fi eforturile unui cântăreț, satisfacția unui spectacol reușit va face mereu uitate miile de ore de muncă în singurătate, nesfârșitele căutări, întrebările obsedante și toate îndoielile prin care a trecut și va trece oricine o să pășească pe o scenă. Această bucurie a actului artistic, acești fiori frumoși ca un cântec de sirenă, vor fi mereu imboldurile lăuntrice ale adevăraților artiști, cele care-i împing irezistibil din culise direct în luminile rampei.

Cu speranța că secolul al XXI-lea va găsi, în cele din urmă, un limbaj comun mult mai eficient decât cel de până acum pentru cei care se ocupă de nobila artă a cântului, nu ne rămâne decât să sperăm că prin intermediul lucrării de față ne-am adus o cât de modestă contribuție la explicitarea, clarificarea și înțelegerea tehnicii vocale, a versatilității necesare nu doar în emisie dar și în ce privește cerințele dramaturgice, atât de necesare generațiilor actuale și viitoare de cântăreți.